

Харуки Мураками - „Безцветният Цукуру Тадзаки и неговите години на странстване“

От юли във втори курс до януари следващата година Цукуру Тадзаки живееше почти единствено и само с мисълта да умре. Междувременно навърши двайсет години, но този предел нямаше никакъв смисъл. Струваше му се напълно естествено и свършено оправдано да сложи край на живота си. Дори сега не проумяваше по каква причина не направи последната крачка. При условие че да прекрачи прага между живота и смъртта, тогава му се струваше по-просто от това да изпиеш сурово яйце.

Не направи в действителност опит да се самоубие най-вероятно защото мисълта да умре беше прекалено простосърдечна и силна и съответният начин да го стори не можеше да се фокусира върху конкретен образ в душата му. В случая конкретността беше по-скоро второстепенен проблем. Ако тогава наблизко имаше врата към смъртта, той непременно щеше да я отвори. Без никакво колебание, без никакви дълбоки размишления, а по-скоро като продължение на ежедневието.

За щастие или за беда обаче, Цукуру не успя да открие наблизко такава врата.

Често си мислеше, че сигурно щеше да е добре да бе умрял. Така този, сегашният свят, нямаше да съществува. Изглеждаше му съблазнително. Светът да изчезне, приеманото за действителност да престане да е реално. Светът да не съществува за него по същата причина, по която той вече не съществуваше за него.

Но в същото време не разбираше защо по онова време трябваше да стигне досами смъртта. Не можеше да си обясни защо дори да имаше конкретна причина, копнежът по смъртта бе чак толкова силен и успя да го обладва напълно в продължение на близо половин година. Да го обладва – да, много точен израз. Подобно на оцелелия в корема на огромен кит герой от Библията, Цукуру попадна в търбуха на смъртта и заживя в тази тъмна и задушна пещера, без да има представа коя година, кой месец, кой ден е. Живееше като сомнамбул или като покойник, който все още не е разбрал, че е мъртъв. Събуждаше се по изгрев-слънце, миеше си зъбите, обличаше първите попаднали му подръка дрехи, взимаше влака, отиваше в университета и си водеше бележки по време на лекциите. Следваше единствено програмата пред очите си като вкопчил се в стълба на улична лампа човек, за да не го отнесе бурният вятър. Не разговаряше с никого без нужда и върнеше ли се в самотния си дом, сядаше на пода, облягаше гръб на стената и размишляваше надълго и нашироко за смъртта или за липсата на живот. Пред него се разтваряше бездна, спускаща се досами земното ядро. Онова, което се виждаше в нея, беше превърнал се в твърд облак водовъртеж от пустота, а онова, което се чуваше – смазваща тъпанчетата на ушите дълбока тишина.

Ако не мислеше за смъртта, не мислеше изобщо за нищо друго. Не беше кой знае колко трудно да не мисли за нищо друго. Не четеше вестници, не слушаше музика и дори не изпитваше желание за секс. Случващото се наоколо нямаше никакъв смисъл. Измореше ли се да седи затворен въщи, излизаше и се разхождаше безцелно из квартала. Или отиваше на гарата, сядаше на някоя пейка и наблюдаваше до безкрайност как пристигат и заминават влаковете.

Всяка сутрин си взимаше душ, измиваше си старателно косата и два пъти седмично переше. И чистотата беше един от стълбовете, в които се беше вкопчил. Прането, къпането и миенето на зъби. Почти не обръщаше внимание на храненето. Обядваше в университетската столова, но след това не ядеше почти нищо съществено.

Ако огладнееше, купуваше в близкия супермаркет ябълки и зеленчуци и ги гризеше. Или пък ядеше хляб без нищо на него и пиеше мляко направо от картонената кутия. Дойдеше ли часът за сън, изпиваше едва ли не като лекарство само чашка уиски. За щастие, не носеше на алкохол и съвсем малко уиски бе достатъчно да го пренесе в

света на съня. По онова време не сънува нито един сън. А и да беше, още едва родили се, сънищата се плъзваха неудържимо по гладката наклонена плоскост на съзнанието и устремени към владенията на пустотата, потъваха в нея.

Имаше съвършено определена причина Цукуру Тадзаки да бъде толкова силно обсебен от смъртта. Един ден разбра, че четиримата приятели, с които дотогава, и то от години, бе в топли дружески отношения, не искат нито да го виждат, нито да разговарят с него. Категорично, твърдо и безкомпромисно. Освен това нямаше никаква представа какво налага подобно жестоко известие. Нито пък се осмели да попита.

Четиримата му бяха приятели от гимназията, но Цукуру беше вече напуснал родния град и следваше в един токийски университет. Затова отлъчването му от групата не беше някакво тривиално притеснение. Можеше да срещне всеки от тях на улицата, без да изпита неудобство. Само че така бе само и единствено на теория. Живееше далеч от тях и това допълнително засилваше болката и я правеше далеч по-непоносима. Отчуждението и самотата се превърнаха в дълъг няколко стотин километра кабел и гигантският рудан го намотаваше с огромна мъка. И по всяко време на денонощието по тази претоварена линия пристигаха неподдаващи се на разшифровка съобщения. Звукът наподобяваше пробиващ си път между дървета бурен вятър и променяйки силата си, пронизваше на талази ушите му.

Петимата бяха от един клас на общинско училище в предградие на Нагоя. Три момчета и две момичета. Сприятелиха се през лятото на десети клас покрай благотворителната дейност, в която участваха. Тя бе в рамките на лятното им домашно по обществени науки, но и след определеното за това време групата продължи по своя желание и съвсем спонтанно започната работа. Освен благотворителните си занимания през почивните дни излизаха заедно на екскурзии, играеха тенис, ходеха до полуостров Чита да плуват, събираха се в дома на някой от петимата и учеха за изпити. Или пък без специално да уговарят мястото – това се случваше най-често, събираха глави и разговаряха безкрайно. Не решаваха за какво точно ще си говорят, нито изчерпваха темата.

Петимата се срещнаха съвсем случайно. Поставената за домашно благотворителна дейност предоставяше няколко избора и един от тях беше да се помага след часовете на ученици от отделенията, които не се справят с уроците – повечето все деца, които бягаха от училище. Онова училище бе основано от католическата църква и от трийсет и пет души в техния клас само те петимата избраха въпросната благотворителна програма. Участваха в тридневния летен лагер в околностите на Нагоя и истински се спприятелиха с децата.

Там в свободното от работа и занимания време петимата открадваха минути за откровени разговори и опознаха мислите и характерите си. Разкриваха желанията си, споделяха проблемите си. А когато лагерът свърши, всеки от тях си каза, че е на точното място и е обвързан с правилните хора. И всеки за себе си изпитваше блаженото чувство, че има нужда от останалите четирима и същевременно им е нужен.

Усещането наподобяваше рядко постижимо щастливо химическо съединение. Набавяш същия изходен материал, ала колкото и старателно да подготвяш всичко, едва ли е възможно да постигнеш същия резултат. Впоследствие продължиха приблизително два пъти в месеца да ходят след часовете при децата от онова училище – помагаха им в уроците, четяха им книги, играеха с тях. Освен това косяха тревата, боядисваха сградата, ремонтираха спортните съоръжения. Това продължи почти две години и половина – докато завършиха гимназия.

Като че ли от самото начало обаче в групата от три момчета и две момичета имаше елемент на известно напрежение. Защото, ако например две от момчетата направеха двойки с двете момичета, третият ставаше излишен. Такава вероятност би трябвало да виси постоянно над главите им като малък неизменен облак. Но не стана така, а и нямаше признаци за подобно нещо.

Случайно или не, и петимата бяха деца на семейства от „над средната класа“ от предградие на голям град. Родителите им бяха от така нареченото бейби бум поколение. Бащите им работеха или като специалисти в дадена област, или на служба в големи корпорации. Не жалеха пари за образованието на децата си. Поне външно семействата им бяха безпроблемни, нямаше разведени родители, а майките си седяха основно вкъщи. Училището бе място за подготовка за приемните изпити, тъй че като цяло успехът на всички беше висок. По отношение на условията на живот допирните точки между петимата бяха далеч повече от разликите.

Освен това с изключение единствено на Цукуру Тадзаки останалите четирима имаха една незначителна прилика. Имената им съдържаха цвят. Фамилиите на двете момчета бяха Акамацу – Червен бор, и Оуми – Синьо море, а на двете момичета съответно – Ширане – Бял корен, и Куроно – Черно поле. Единствено Тадзаки нямаше нищо общо с цвят. Това от самото начало накара Цукуру да изпита леко отчуждение. Разбира се, дали името съдържа цвят, или не, няма никакво отношение към характера на човека. Той си даваше сметка за това. Но все пак изпитваше съжаление и дори, за своя изненада, доста силна болка. Естествено, приятелите му се обръщаха един към друг по прякор, тоест по цвета – Ака, Ао, Широ, Куро, и само към него по име, тоест Цукуру. И той безброй пъти се замисляше, и то не на шега, колко ли щастлив би бил, ако във фамилното му име има цвят. Тогава всичко щеше да е идеално.

Ака беше пълен отличник. Не изглеждаше да влага цялата си енергия в ученето, но беше пръв по всички предмети. Той обаче не парадираше с това, държеше се скромно и се съобразяваше с чувствата на околните. Човек оставаше с впечатлението, че едва ли не се срамува, задето е толкова умен. И както често се забелязва у дребните хора – Ака така си и остана метър и шейсет, той имаше склонността, щом реши нещо, пък било то и дреболия, да не отстъпва за нищо на света от него. А и често се гневеше на учители, наставленията на които противоречаха на логиката и чиито способности подлагаше на съмнение. По рождение мразеше да губи и му беше неприятно ако паднеше на тенис. Не че се сърдеше, но ставаше мълчалив. Избухливостта му забавляваше другите четирима и те често го дразнеха на тази тема. В крайна сметка и самият Ака се разсмиваше. Баща му беше преподавател във Факултета по икономика на Нагойския университет.

Ао играеше център нападател в отбора по ръग्би и телосложението му беше безупречно. В дванайсети клас стана капитан на отбора. Имаше широки рамене, едра гръд, високо чело, голяма уста и масивен нос. Играеше толкова разпалено и енергично, че постоянно бе в рани. Добросъвестното учене не му се удаваше особено, но беше ведър и затова мнозина го обичаха. Говореше ясно и отчетливо и гледаше събеседника право в очите. Обичаше да си похапва и поглъщаше всичко със завидно удоволствие. Рядко ругаеше и мигом запомняше името и физиономията на събеседника. Слушаше внимателно какво му говорят и умееше да обединява хората около себе си. Цукуру още помнеше онази сцена преди мач по ръग्би, когато Ао строи отбора в кръг и отправи гръмко апел към състезателите:

– Чака ни победа, ясно ли е? Въпросът е как и с колко ще победим. За нас не съществува алтернатива да загубим. Ясно ли е? За нас не съществува алтернатива да загубим.

– Не съществува! – извикаха силно съотборниците му и се пръснаха по игрището. Само че училищният отбор по ръгби не беше особено силен. Самият Ао бе надарен физически и интелигентен играч, но нивото на отбора като цяло беше доста посредствено и често търпяха съкрушителни загуби от силните отбори на частни училища, които срещу щедри стипендии събираха отлични играчи от всички краища на страната. След края на мача обаче Ао не се вълнуваше кой знае колко от резултата.

– Важна е самата воля за победа – повтаряше често той. – В истинския живот няма само да печелим или само да губим. Ще има и победи, и загуби.

– И отложени заради дъжд мачове – подмяташе саркастичната Куро.

Ака поклащаше тъжно глава и отвърщаше:

– Бъркаш ръгбито с бейзбола и тениса. Мачовете по ръгби не се отлагат заради дъжд.

– И се играят дори да вали ли? – питаше смаяна Широ, която нито се интересуваше, нито имаше понятие от какъвто и да било спорт.

– Ами да – потвърждаваше напълно благовидно Ака. – Колкото и да вали, мач по ръгби не се спира или отменя. Затова всяка година толкова много състезатели се издавят по време на игра.

– Какъв ужас! – потръпваше Широ.

– Ооо, каква си глупачка. Това, разбира се, е шега – възкликваше смаяна от наивността ѝ Куро.

– Разговорът се отплесна в друга посока, но онова, което искам да кажа, е, че и умението да губиш е едно от качествата на талантливия спортсмен – заключаваше Ао.

– И ти ежедневно тренираш добросъвестно и неуморно – додаваше Куро.

Широ бе висока и стройна с фигура на манекенка и красиво като на старинна японска кукла лице. Възхитителната ѝ гарвановочерна коса беше дълга и блестяща и на улицата мнозина се обръщаха неволно след нея, но тя самата създаваше впечатление, че не знае какво да прави с тая хубост. Беше прекалено сериозна и така или иначе, не я биваше много в това да привлича внимание върху себе си. Свиреше изкусно и красиво на пиано, но никога не изявяваше таланта си пред непознати. Изглеждаше безкрайно щастлива само когато учеше след часовете децата да свирят. Цукуру никога не я бе виждал толкова лъчезарна и щастлива другаде. Широ казваше, че на някои деца може и да не им се удава ученето, но са природно надарени и е жалко талантът им да се погребва. Само че онова училище разполагаше единствено с наподобяващо по-скоро антика пиано и затова петимата се заеха с ентузиазъм да събират пари за ново. Работеха през лятото, обикаляха и търсеха съдействие от фирми – производителки на музикални инструменти, и така след дълги усилия успяха да купят роял. Това стана през пролетта в дванайсети клас. Пресата писа за самоотвержената им доброволна дейност.

Широ обикновено бе мълчалива, но обичаше животните и станеше ли дума за кучета и котки, лицето ѝ мигом грейваше и тя се захласваше да говори. Твърдеше, че мечтата ѝ е да стане ветеринарен лекар, но Цукуру никак не си я представяше да разпаря със скалпел корема на лабрадор или да бърка с ръка в задницата на кон, защото постъпеше ли в специализирано училище, щеше със сигурност да ѝ се наложи да го прави. Баща ѝ имаше гинекологична клиника в града.

Колкото до външността на Куро, тя беше съвсем тривиална или малко над тривиалната, но изражението ѝ бе жизнерадостно и чаровно. Беше едра и пълничка и още на шестнайсет гърдите ѝ вече бяха оформени и пищни. Много независима и с твърд характер, тя говореше бързо и точно толкова бързо мислеше. Успехът ѝ по всички хуманитарни предмети беше отличен, а по математика и физика – отчайващ. Баща ѝ имаше счетоводна къща, но изгледите Куро да продължи след време дейността му клоняха към нула. Цукуру често ѝ помагаше да си напише домашното по математика. Ироничните ѝ забележки почти винаги бяха остри и хапливи, но тя притежаваше

своеобразно искрено чувство за хумор и разговорите с нея бяха забавни и пълни с предизвикателства. Куро четеше страстно и винаги беше с книга в ръка.

Широ и Куро бяха учили в един клас в прогимназията и се познаваха добре още преди петимата да създадат своята група. Една до друга, двете представляваха доста изумителна гледка. Надарена с артистичен талант, но стеснителна и страхотна красавица и проникателна и иронична шегаджийка. Рядка и очарователна комбинация. Като се замисли човек, Цукуру Тадзаки бе единственият в групата без никакви характерни особености. Успехът му също беше над средния. Не проявяваше особен интерес към ученето, а просто винаги слушаше внимателно в час и не пропускаше минимума занимания и упражнения вкъщи. Беше кой знае как привикнал от малък на това. Подобно на навика непременно да си мие ръцете преди ядене и зъбите – след това. Затова, макар успехът му да не впечатляваше околните, се справяше добре по всички предмети. А и стига да нямаше проблеми, родителите му не бяха от хората, които да натякват за бележки, и нито го караха насила да ходи на подготвително училище, нито някога му бяха наемали частни учители.

Цукуру не мразеше спорта, но не тренираше активно в никой от училищните клубове. Понякога играеше тенис с някого от семейството или с приятели, понякога ходеше на ски, понякога плуваше. И дотам. Имаше правилни черти и от време на време го чуваше и от околните, но в крайна сметка това бе само „липса на пълен провал“. Често, когато се гледаше в огледалото, долавяше в отражението си неспасяемо отегчение. Не изпитваше дълбок интерес към изкуствата, нито имаше определено хоби или особено умение в нещо. Беше по-скоро мълчалив, изчервяваше се, чувстваше се неловко в обществото и нервничеше в присъствието на човек или хора, които среща за пръв път.

Пряко сили негов отличителен белег би могло да е това, че сред семействата на групата на петимата неговото беше може би най-заможното и че баба му по майчина линия бе актриса и колкото и обикновено, името им бе широко известно в обществото. Лично той обаче нямаше никаква особена отличителна черта, за която да го обсипват с похвали и да го сочат с възхита. Или поне така усещаше нещата. Беше във всяко отношение златна среда. Или оскъдна окраска.

Повече от всичко на света Цукуру обичаше, и то силно, едно нещо – да наблюдава гари, което надали можеше да се нарече точно хоби. Неизвестно защо още откакто се осъзна като човек, та до ден днешен той бе неизменно запленил от гарите. Все едно какви – големи, на които спираха скоростните влакове шинкансен, малки провинциални с по една линия или товарни, – достатъчно бе просто да са гари. При това го привличаше всичко, свързано или имащо отношение към тях.

И той като останалите момченца се увличаше като дете по макети на железници, но интересът му привличаха не прецизно направените локомотиви и вагони, не сложно преплитащите се линии или изобщо всички тези необяснимо как толкова точно направени миниатюрни копия като цяло, а съпровождащите ги макети на най-обикновени гари. Гледаше прехласнат как влаковете преминават през миниатюрната гара, как намаляват постепенно скорост и спират точно на платформата. Виждаше във въображението си тълпите от слизащи и качващи се пътници, чуваше гаровия звънец, оповестяващ тръгването на влака, представяше си енергичните действия на служителите. Действителност и въображение се преплитаха в главата му, а тялото му започваше да се тресе от силна възбуда. Само че не можеше да обясни логично на околните защо душата му е чак толкова изкушена от гарите. А и да можеше, щяха навярно да го сметнат за странно дете. Затова понякога си мислеше, че може би у него има нещо противоестествено.

Макар да не притежаваше ярка индивидуалност и отличителни черти и въпреки че проявяваше склонност към златната среда, у него имаше – като че ли – нещо,

отличаващо го леко от околните; нещо, което не можеше да се нарече „обикновено“. В отделни моменти от жизнения му път – от младенческа възраст до трийсет и шестата година – това съдържащо противоречие съзнание го объркваше и хвърляше в паника. Понякога съвсем слаба, понякога – силна и дълбока. Често не разбираше особено добре защо е част от групата на своите приятели. Дали им беше нужен в истинския смисъл на думата? Дали без него четиримата нямаше, напротив, да си живеят по-спокойно и щастливо и просто все още не го проумяваха? Дали не бе въпрос на време да стигнат до тази мисъл? Колкото повече мислеше, толкова по-неясно му ставаше.